

Słupsk, 11.11.2024r.

dr hab. Dorota Zbroszczyk, prof. UP
Uniwersytet Pomorski w Słupsku

**Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Marty Chapskiej
pt. „WOJSKA OBRONY TERYTORIALNEJ W ZARZADZANIU KRYZYSOWYM”,
Wojskowa Akademia Techniczna,
Warszawa 2024 (s.328).**

**Promotor: prof. dr hab. inż. Tadeusz Szczurek
Promotor pomocniczy: dr Patrycja Bryczek-Wróbel**

Podstawa dokonania recenzji

Podstawę formalną niniejszej recenzji stanowią kryteria i procedury sformułowane w obowiązujących przepisach prawa, którymi kierowałam się oceniając powyższą rozprawę.

Niniejsza recenzja rozprawy doktorskiej obejmuje ocenę obszarów, które wynikają z Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1668 z późn. zm.) art. 187 w zakresie:

- wiedzy teoretycznej Doktoranta w zakresie dyscypliny naukowej nauk o bezpieczeństwie,
- umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, przy wykorzystaniu metodologii właściwej dla nauk o bezpieczeństwie,
- oryginalnego rozwiązywania problemów badawczych, przy wykorzystaniu wyników badań własnych.

1. Ocena metodologicznych podstaw przeprowadzonych badań

Temat pracy Tematyka pracy wynika z osobistych doświadczeń Autorki.

Zamiarem badawczym w ramach rozprawy doktorskiej winno być przeprowadzenie oryginalnych badań, tzn. takich, które wypełniają lukę poznawczą oraz mają indywidualny charakter. Doktorantka w rozdziale pierwszym zarysowując sytuację problemową określiła lukę badawczą, za którą uznała: min. iż dotychczasowe rozwiązania w dokumentach normatywnych regulujących system zarządzania kryzysowego, czy współpraca podejmowana z administracją publiczną i ustalenie procedur wspólnego działania, nie mają pełnego przełożenia i całościowego spojrzenia na kwestię użycia wojska w niemilitarnych sytuacjach

kryzysowych (s. 15). Analizując przeprowadzone badania teoretyczne i empiryczne słuszne jest stwierdzenie, iż ich wyniki wypełniają zdiagnozowaną lukę poznawczą, a ich oryginalność polega na zbadaniu i zidentyfikowaniu mocnych i słabych stron Wojsk Obrony Terytorialnej w działalności wspierającej administrację publiczną w ramach zarządzania kryzysowego, poszukiwania rozwiązań nieszablonowych dla wsparcia systemu zarządzania kryzysowego, a także wypracowania modelu współpracy sił administracji publicznej oraz WOT dla skonsolidowania ich potencjałów w działaniach antykryzysowych. Biorąc pod uwagę wartość naukową zrealizowanych badań, uważam, iż **Doktorantka spełniła kryteria oryginalności badań.**

Założenia metodologiczne Doktorantka zawarła w pierwszej części swojej pracy zatytułowanej: „*Metodologiczne podstawy badań*” (s. 13-27). Rozpatrując postawiony cel pracy należy podkreślić, iż został on klarownie przedstawiony, dotyczy *oceny znaczenia Wojsk Obrony Terytorialnej w systemie zarządzania kryzysowego i przedstawienie koncepcji rozwiązania modelowego dla współpracy administracji publicznej z jednostkami WOT w zakresie działań antykryzysowych* (s. 16). Jednakże uważam, iż sformułowanie celu w dwóch układach: układzie rzeczowym: cele poznawcze, cele teoretyczne, cele praktyczne oraz układzie formalnym: cel główny i cele szczegółowe, stanowiłoby logiczne i merytoryczne jego rozwinięcie.

W sposób poprawny na potrzeby badań Autorka określiła przedmiot badań, a także problemy badawcze. Zdefiniowany przez nią główny problem badawczy zawarł się w pytaniu: *Jak Wojska Obrony Terytorialnej wpisują się system zarządzania kryzysowego i jakie rozwiązania z obszaru współpracy WOT z administracją publiczną są najkorzystniejsze dla skutecznego przeciwstawiania się sytuacjom kryzysowym?* (s.18). Tak postawiony problem badawczy Doktorantka uzupełniła czterema problemami cząstkowymi dotyczącymi: roli i miejsca formacji obrony terytorialnej w systemach bezpieczeństwa narodowego państw demokratycznych, miejsca i roli administracji publicznej w systemie zarządzania kryzysowego RP, wyzwań i zadań żołnierzy WOT oraz pracowników administracji publicznej, stojących przed Wojskami Obrony Terytorialnej w działaniach antykryzysowych, oraz kształtu rozwiązań modelowych dla współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej z administracją publiczną w ramach systemu zarządzania kryzysowego. Warto podkreślić, iż na każdy z problemów szczegółowych wymienionych, odpowiada jeden rozdział merytoryczny niniejszej dysertacji. Zatem w moim przekonaniu sam sposób formułowania problemów nie budzi zastrzeżeń ze strony formalnej i postawione problemy korespondują ze strukturą merytoryczną pracy. Na marginesie jawi mi się pytanie: dlaczego w rozdziale metodologicznym „zdawkowo” przedstawiono zmienne

zależne i niezależne, oraz nie wskazano wskaźników, które powinny być przyjęte w realizacji procesu badawczego. To drobne uchybienie nie zmienia jednak pozytywnej oceny treści rozdziału metodologicznego.

Metody, techniki i narzędzia badawcze charakterystyczne dla badań naukowych prowadzonych w naukach społecznych, zostały dobrane stosownie do problematyki badań, przedstawionych problemów badawczych i przyjętych celów. Proces badawczy przebiegał na kilku etapach w trakcie których Autorka zastosowała metody teoretyczne: analizę, syntezę, uogólnienie, porównanie, wnioskowanie i abstrahowanie, oraz empiryczne: obserwacja, sondaż diagnostyczny. Kwestią dyskusyjną może być brak w treści dysertacji jednoznacznego określenia zakresu czasowego prowadzonych badań oraz zamieszczonego kwestionariusza wywiadu oraz wskazania kryteriów doboru ekspertów biorących udział w badaniach sondażowych realizowanych za pomocą techniki wywiadu.

Pomimo kilku wątpliwości, które wskazano wyżej, podkreślam, iż Autorka wykazała się kompetencjami niezbędnymi do kształtowania procesu poznania naukowego.

Reasumując, mimo drobnych niedociągnięć w części metodologicznej, wartość pracy, a przede wszystkim jej efekty ocenić należy wysoko. Na pozytywną ocenę zasługują zarówno wyniki badań teoretycznych i empirycznych. Na jakość i czytelność rozprawy doktorskiej mają wpływ podsumowanie i wnioski kończące każdy rozdział, a także załączniki, spisy rysunków i tabel.

2. Ocena struktury i zawartość merytoryczna pracy

Pod względem merytorycznym pracę należy ocenić na bardzo dobrym poziomie. Doktorantka wykazała się ugruntowaną wiedzą na temat omawianej problematyki zarówno w teorii, jak i w praktyce. Ponadto dowiodła o umiejętności samodzielnego prowadzenia badań, w tym posługiwania się metodami empirycznymi. Układ zawarty w niej treści jest logiczny i spójny merytorycznie. Sporządzona bibliografia, która jest niezbędna do właściwego opracowania założeń badawczych, a także do oceny realności i wykonalności planowanych badań, szczególnie w kontekście trudności związanych z pozyskaniem danych empirycznych nie budzi zastrzeżeń. Autorka odwołała się do znamienych i różnorodnych źródeł przedmiotowej wiedzy, oraz wyników badań uzyskanych w rezultacie prawidłowo metodologicznie przygotowanych i przeprowadzonych badań empirycznych, co świadczy o samodzielności i sumienności badawczej. Rozprawa wpisuje się w dyskurs nad badaniem, istotą, podejściem i rozumieniem zagadnień bezpieczeństwa. Realizacja tematu jest w pełni uzasadniona, problematyka jest ważna i aktualna, a sam problem jest wart naukowego opracowania.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska stanowi zwarte opracowanie naukowe liczące 328 stron, z czego tekst zasadniczy, to 306 stron. Rozdziały i podrozdziały zachowują ciągłość logiczną i korelują z założeniami metodologicznymi procesu badawczego. Autorka podzieliła całość opracowania na pięć rozdziałów: praca składa się z wprowadzenia, rozdziału metodologicznego, czterech rozdziałów teoretycznych, wniosków, zakończenia, szerokiej bibliografii (literatura – 118; opracowania dostępne w Internecie, maszynopisy, materiały niepublikowane i adresy Internetowe – 93; akty prawne -17), spisu rysunków- 48 rysunków; 4 tabel oraz z jednego załącznika. **Zatem pod względem formalnym struktura pracy nie budzi zastrzeżeń.**

Dysertacja rozpoczyna się wprowadzeniem (s.9-12). W tej części mgr Marta Chapska zaprezentowała tło i kontekst podjętego tematu naukowych rozważań.

W pierwszym rozdziale metodologicznym podstawy badań (s.13-27) przedstawiła koncepcję metodologiczną procesu badawczego oraz przyczyny podjęcia badań w zakresie działania jednostek WOT w zarządzaniu kryzysowym. Jego strukturę stanowi pięć podrozdziałów. W podrozdziale 1.1 słusznie Doktorantka zauważa, że struktura organizacyjna WOT dopasowana do podziału administracyjnego kraju, pozwoliła na płynne wejście we współpracę w administracją publiczną w ramach zarządzania kryzysowego. Jednocześnie uzasadnia potrzebę zmian w spojrzeniu na kwestię użycia wojsk w niemilitarnych w sytuacjach kryzysowych, a co za tym idzie opracowanie nowej kompleksowej organizacji współpracy na linii administracja publiczna - Wojska Obrony Terytorialnej (s. 14-15).

W dalszej kolejności Doktorantka określiła przedmiot i cel, problemy i hipotezy badawcze. Szczegółowa analiza została przedstawiona w pkt.2 - ocena strony metodologicznej rozprawy doktorskiej. Ponadto opisała procedury badawcze, metody i techniki badawcze. Podrozdział 1.5 przedstawia strukturę dysertacji.

Rozdział drugi (s.29-90), pt. *”Wojska obrony terytorialnej w systemach bezpieczeństwa narodowego państw demokratycznych”* zawiera siedem podrozdziałów z czego jeden stanowią wnioski. W tym rozdziale Autorka prezentuje zasady funkcjonowania wojsk obrony terytorialnej w systemach bezpieczeństwa narodowego państw demokratycznych takich jak: Gwardia Narodowa USA (s.30-42), Hemvärnet-Szwecja (s. 42-48), Heimevernet-Norwegia (s.48-56), Siły Zbrojne Szwajcarii- Szwajcaria (s. 57-66) i Wojska Obrony Terytorialnej Finlandii- Finlandia (s. 66-71) z uwzględnieniem struktury organizacyjnej danego kraju. W dalszej części rozdziału umieściła rys historyczny polskich wojsk obrony terytorialnej po II wojnie światowej oraz przedstawiła proces i istotę odtworzenia WOT w obecnym kształcie

(s. 71-87). Rozdział zamykają wnioski z przeprowadzonej analizy literatury przedmiotu. Cały ten rozdział, który ma charakter teoretyczny można ocenić wysoko.

Kolejny, trzeci rozdział (s. 91-139) poświęcony został przez mgr Martę Chapską na opisaniu zagadnień dotyczących administracji publicznej (administracja centralna oraz administracja terenowa) w systemie zarządzania kryzysowego. Rozdział ten składa się z czterech podrozdziałów. Autorka podrozdziale 3.1 *Zarządzanie kryzysowe a administracja publiczna* skupia się na wyjaśnieniu terminów: administracja publiczna (s. 91), bezpieczeństwo (s.99) kryzys i sytuacje kryzysowe (s.103) oraz zarządzanie i zarządzanie kryzysowe (s.110). Kolejny dwa podrozdziały opisują działalność administracji centralnej i administracji terenowej w systemie zarządzania kryzysowego. Na uwagę zasługują zaproponowane przez Doktorantkę elementy systemu zarządzania kryzysowego, (s. 16) oraz przeprowadzona analiza obowiązujących przepisów prawa dotyczących funkcjonowania, zadań i struktury administracji centralnej oraz terenowej w systemie zarządzania kryzysowego. Rozdział ten zamykają rzetelne wnioski dotyczące analizy zarządzania kryzysowego na poziomie powiatowym i gminnym wskazujące na istniejące niedociągnięcia, (s. 139-141).

Rozdział czwarty zatytułowany został „*Aktualne i prognozowane wyzwania dla Wojsk Obrony Terytorialnej w ramach systemu zarządzania kryzysowego*” podobnie jak poprzedni składa się z kilku podrozdziałów, w których Autorka zawarła kwestie dotyczące formalno-prawnego i społecznego uwarunkowania uczestnictwa WOT w działaniach z zakresu zarządzania kryzysowego, ale również odniosła się do aktualnych wyzwań dla Wojsk Obrony Terytorialnej i administracji publicznej w ramach zarządzania kryzysowego, (s. 142-226). Zwrócenie przez Doktorantkę uwagi na luki, dotyczące kwestii organizacji zarządzania kryzysowego w resorcie obrony narodowej po wprowadzeniu w 2022 roku ustawy o obronie Ojczyzny, może świadczyć o dużej dojrzałości w zakresie analizy aktów prawnych.

Słusznie zauważa Doktorantka (s. 240), iż „*nowe, nieznane dotąd, wyzwania w tym środowisku powodują, że państwa muszą stale dostosowywać do nich systemy bezpieczeństwa i przygotowywać się odpowiednio do tych przyszłych. Kluczowe w tym kontekście jest wypracowanie odpowiednich rozwiązań strategicznych*”. Autorka syntetycznie przedstawiła procesy prognozowania dla wojsk obrony terytorialnej i administracji publicznej w ramach zarządzania kryzysowego w celu podkreślenia istotności prawidłowego, przygotowywania się do planowanych wyzwań. Cały ten rozdział, który ma charakter teoretyczny można ocenić na bardzo dobrym poziomie, zaś na szczególną uwagę zasługują szerokie wnioski kończące tę część dysertacji.

Niezwykle cenny jest rozdział piąty (s.253-298), „*Współpraca WOT z administracją publiczną – rekomendacje*”, który zawiera *Model funkcjonowania administracji publicznej we współpracy z Wojskami Obrony Terytorialnej w ramach zarządzania kryzysowego (podrozdział 5.3, s.277)*. W tej części dysertacji mgr Marta Chapska przedstawia analizę badań empirycznych.

Na bardzo wysoką ocenę zasługują proponowane różne autorskie modele współpracy funkcjonowania administracji publicznej we współpracy z Wojskami Obrony Terytorialnej w ramach zarządzania kryzysowego: Model struktury organizacyjnej systemu zarządzania kryzysowego na szczeblu powiatowym i gminnym (s. 283), Model proponowanej struktury dowodzenia Sił Zbrojnych RP z uwzględnieniem systemu zarządzania kryzysowego (s.284), Model podziału współpracy administracji publicznej i WOT w ramach zarządzania kryzysowego (s.286). Kolejną wartością dodatnią dysertacji stanowi opracowana zdecentralizowana procedura uruchamiania sił zbrojnych do wsparcia sił i środków administracji publicznej w zarządzaniu kryzysowym. Autorka zaproponowaną procedurę uzupełnia poprzez prezentację graficzną- Algorytm podejmowania decyzji (s. 295), podkreślając jednocześnie, iż „*Algorytmy postępowania i współpracy w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych* są kluczowe dla powodzenia działalności antykryzysowej”. Przeprowadzony przez Autorkę proces badawczy pozwolił do wyciągnięcia wniosków, które stanowią podsumowanie rozdziału piątego.

Ostatnia część dysertacji stanowi zakończenie. W tej części doktorantka odniosła się do przyjętych celów i problemów badawczych oraz przedstawiła wnioski będące efektem jej pracy badawczej. Konkludując, można przyjąć, iż zaprezentowany układ pracy i zakres treściowy nie budzą większych zastrzeżeń. Praca stanowi zwartą całość w której podjęto wątki mieszczące się w obrębie praktycznych i teoretycznych aspektów związanych z współpracą formacji obrony terytorialnej z administracją publiczną w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego i oparta jest na solidnych podstawach naukowych.

W trakcie obrony rozprawy proszę Autorkę dysertacji o wyjaśnienie następujących kwestii:

1. Proszę o wskazanie szans i zagrożeń wykorzystania modelu współpracy administracji publicznej we współpracy z Wojskami Obrony Terytorialnej w ramach zarządzania kryzysowego.
2. Proszę o wskazanie zakresu czasowego prowadzonych badań.
3. Proszę o wskazanie kryteriów doboru ekspertów biorących udział w badaniach sondażowych realizowanych za pomocą techniki wywiadu.

Wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę ocenę pod względem metodologicznym i merytorycznym należy podkreślić, iż przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wskazuje na umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Panią mgr Martę Chapską. Pracę uznaję za wartościową przede wszystkim ze względów teoretycznych i praktycznych.

Rozprawa naukowa nt. *Wojska Obrony Terytorialnej w zarządzaniu kryzysowym* spełnia wymogi określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U.2024.1571 t.j.), zatem wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Marty Chapskiej do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

dr hab. Dariusz Zmączyński, Prof/UP